

כך וכך יצרו להם בנצטו עולם מיוחד והיים מיוחדים. אך הנה הגיעה המאה
 התשע-עשרה, ופרצים רבים וגדולים נעשו בחומות הנצטו. האמונה התרופפה
 וממילא התרופף גם כל אותו העולם. שנקנה במשך זמן ארוך על יסודה עליה
 על נבי עליה, המשיחיות המסתורית אבדה את השפעתה והעולם "הזר" וחיו
 התחילו דורשים את תפקידם בחוקה. בא שנוי-ערכין, שלא היה עוד כמותו
 בתולדותינו. היהדות החדשה צעקה מלב בוי: "אין תכריח לנדודי". אז
 קמה השאלה הגדולה והנוראה של "להיות או לחדול": רומא או ירושלים!
 האינטליגנציה היהודית לא יכלה עוד נשוא את הסתירות הנפשיות העמוקות,
 את ההתנוודות התמידית בין רומא וירושלים. נפשה נמקה ביסורים ושאלה
 לשלמות, להרמוניה. אלה תולדות המעיכה -- זו אמרה: רומא! אלה תולדות
 הציוניות הקיצוניות -- זו אמרה: ירושלים! אז הן תולדות היהודים, הנקראים
 בפי דובנוב "לאומיים על תנאי" -- וכאן בא דובנוב עם ה"סינתזה" שלו,
 כלומר, עם הפשרה שלו: רומא וירושלים ביחד! רומא ארצית וירושלים
 רוחנית, קולטורית; אחוז בזה וגם מזה אל תנה ידך; היהודי הוא בעת
 ובעונה אחת אזרח ארצו, שהוא דר בה, ואזרח "רוחני" של האומה הישראלית.
 הנפוצה על פני כל כדור-הארץ. כוונתו של דובנוב בודאי ובודאי רצויה
 היא. אבל כשם שדובנוב אומר, ובצדק כי רעיון-התעודה היה בפי
 רבים רק כסות-עינים, לנסיגה-בכבוד, כך אומר גם אני: לתכלית כזו ממש,
 לתכלית "נסיגה-בכבוד", משמש כבר בחוגים ידועים, ובעתיד ישמש בחוגים
 יותר רחבים, גם רעיון ה"לאומיות הרוחנית"... בהתפתחות זו לצד הייב הגלות
 יש פאמאליות היסטורית. ואם רק תנצה הגלות, אז ינצחו לא הלאומיים
 האמתיים משפוטו של דובנוב או ברומה לו. אלא הלאומיים המזויפים,
 שלהם צריכות "זכויות לאומיות" באופן היותר טוב-כדי לרמות את עצמם
 ובאופן היותר רע-כדי לרמות את אחרים... וסוף הפרוצס הזה תהא-
 רומא...

מי שאינו רוצה ברומא בלבד-בעתיד הקרוב או הרחוק-מוכרח
 לרצות-בירושלים בלבד אף בהנה!

בן-ישראל.

ד. נ. ביהליק (זריק)

17 אב תרס"ז, 1907
 206 - 193 '8

1510

193

י"ח אב תרס"ז

שאלה נעלמה (1).

א.

בין השאלות הקשות, הקשורות ברעיון תחית עמנו על ארמתו, יש שאלה אחת,
 שהיא שקולה כנגד כולן: שאלת יחוסנו אל הערביים. שאלה זו,
 שבפתרונה הנכון תלויה תקומת תקותנו הלאומית, לא נשכחה, אלא נעלמה
 כלול מן הציוניים ובצורתה האמתית אין לה כמעט זכר בספרות תנועתנו.
 אמנם, בשנים האחרונות נמלטו מפי סופרים אחדים דברים מקוטעים בנידון זה;
 אבל אלה היו טענות הארציים, שבאו להוכיח את אי-האפשרות של כל פעולה
 ממשית בארץ, או בירוד התנועה הערבית. הציוניים הנאמנים לא נגעו עד עתה
 בשאלה, מה צריך להיות יחוסנו אל הערביים כשאנו באים לקניה קרקעות בארץ-
 ישראל, ליסד מושבות, ובכלל לישב את הארץ, בודאי לא נתפוננו הציוניים
 לעבור בשתיקה על אחד מעיקרי תנאי הישוב; הם לא הרגישו במציאותו מחוסר
 דעתם את המדינה ואת יושביה ועוד יותר-מהעדר חוש עממי ומדיני.
 העובדה, שאפשר היה להסיח את הדעת משאלה יסודית כזו ושאחרי
 שלשים שנה של עבודה ישובית צריך לדבר עליה כעל חקירה חדשה-עובדה
 מעציבה זו מוכיחה למדי את קלות-הדעת השוררת בתנועתנו ומראה, שעדיין
 אנו מרפרפים על פני הענינים ואין אנו יורדים אל תוכם ואל עיקרם.
 מיום שצמחה התנועה הלאומית ועד עתה לא חדלו העסקנים הציוניים
 מלהתענין בסדרי הארץ ובחוקיה, בעוד ששאלת העם היושב בה, עובדיה
 ואדוניה האמתיים, עדיין לא נתעוררה לא במקום המעשים ולא במדרש. כולנו ראינו
 את הקיסם הכולט ולא הרגשנו בקירה הצפונה, סדרי הממשלה, החומרות הנהוגות
 בקניה קרקעות ובכנין בתים, אסור כניסת היהודים וכיוצא בזה פוגעים בכל
 הבאים לא"י בשעה שמצד הערביים אין, לכאורה, מכשולים מרובים, ואם אחינו
 בארץ לא הבינו את כל חומרת השאלה, כל שכן שהיא לא עלתה על דעת הציוניים
 הרחוקים ממקום המעשה. לכל עניני ארצנו אנו שמים לבנו, על הכל אנו דנים
 ומתוכחים, את הכל אנו מהללים ומחללים, אך דבר אחד של מה בכך שכחנו: כי
 יש בארץ חמדתנו עם שלם, שנאחו בה זה מאות כשנים ומעולם לא היה
 בדעתו לעזבה.

(1) הרצאה זו הרצה המחבר באספת עבריה עוד בימי הקונגרס השביעי בבאול
 אבל הושבים אנו, שהענין שעליו דנה ההרצאה, לא נתישן גם עתה ואולי דוקא עתה,
 כשנתרבתה העבודה המעשית בא"י, ראוי לשים אליו לב, אין אנו מסכימים לדעת המחבר
 הנכבד מכמה צדדים ובקרוב תבוא ב"השלחי" השובה על הרכה מדבריו [העורך].

ד. נ. ביהליק (זריק), השלחי, כ"ב, 17 אב תרס"ז,
 206 - 193 '8

זה כמה וכמה שנים אנו שומעים, כי מספר יושבי הארץ עולה לשש מאות אלף, נניח, שהמספר הזה נכון הוא, ואם נחסר ממנו את שמונים אלף היהודים יצא לנו, שבארצנו נמצאים עתה יותר מחצי מיליון ערבים, שכשמונים למאה מהם חיים אך על עבודת-האדמה ומחזיקים בכל הקרקעות המיכרשים לאכרות בלי הֶתְקָנָה קודמת, וכבר הגיעה השעה לשרש את הרעה המשובשת, שנתפשטה בקרב הציוניים, כי בא"י יש אדמה בלתי-נעבדת מחוסר ידים עמלות ומעצלות התושבים, אין שדות שוממים, ולהפך כל פֶּלַח משתדל להוסיף על חלקתו מאדמת-הבזר הסמוכה לה, אם אינה דורשת עבודה יתרה, בקרבת הערים חורשים גם את מורדי-ההרים המשופעים ובסביבות המושבה מטלה זירעים הפלחים העניים, כמו בלבנון, בין הסלעים ואינם מובירים כהר אף אמה על אמה, ובכן, כשאנו באים להאחו בארץ, הלא מתעוררת מיד השאלה: מה יעשו הפלחים, אשר את שדותיהם נקנה אנחנו?

את הקרקעות אנו קונים, על הרוב, מאת בעלי האחוות הגדולות, שתפשו, הם או אלה שקדמו להם, את אדמתם במרמה ובעושק (1) ומחזירים אותה לפלחים, ולפעמים מאת הכפרים המוכרים חלק מנחלתם, הפלח החוכר אינו גר על האדמה החכורה, אלא הוא תושב קבוע, שאינו משנה את מקומו, ויש חוכרים-פלחים, שאבות-אבותיהם כבר עבדו את השדות החכורים להם, בני-בניהם, בנוהג שבארץ, האחוה עוברת מרשות לרשות והחוכרים נשארים במקומם, אולם כשאנו קונים נחלה כזאת, אנו מרחיקים מעליה את עובדיה הקודמים לגמרי, אמנם, לא נשלחם ריקם, שלם נשלם להם את החורבות ואת הגנים (2) בעין יפה, ובכלל לא נקמץ בוהובים נימי ה"פטורי", מנקודת-המבט של הצדק המקובל והיושר הרשמי צדיקים גמורים אנחנו, הנכנסים לפנים משורת הדין, אבל, אם לא נרצה לרמות את עצמנו במוסכם, הלא נודה, שהשלכנו אנשים מספנים מקנם הרל ושיפרנו את מטה-לחמם, אנה יפנה המודה, שאין לו אלא מעט כסף? אמנם, המושבה העברית ממציאיה לו לפעמים עבודה, ששכרה מרובה מהכנסת האכרות-הדלה על האדמה החכורה; אבל, ראשית, הלא אין אנו יכולים להתחייב, שנספיק לו עבודה בקביעות, ושנית, בזאת נרע לעשות, כי כשאנו נותנים לפלח עבודה במושבה המיוסדת על אדמתו, אנו נותנים לו את היכולת לבלי הפרד מעל האדמה, שנגדלתהו וכלכלתהו מיום הולדו, והוא מוסיף להביט עליה גם עתה כעל נחלתו, שנעשקה לפי שעה ע"י זרים, העבודה, שאנו נותנים לערבי, לא תחשב בעיניו לעולם לכופר על השדה, שהוצא מתחת ידיו; את הטוב יקבל ואת הרע לא ישכה.

6 [בכלל טועים אנו ביחס אל עם גדול, תקיף וקנא טעות גםה בתורת-הנפש.

(1) כדי לתת מושג מדויק רכישת קרקעות בא"י נביא, לדוגמא את העבודה הזאת: כשיצא החוק-זה בחמישים שנה - שכל אדמת זרע, שלא תרשם בפנקס הממשלה על שם בעליה, תעבור לידי הרשות, באו הכרזים שבסביבות צפת, היראים את השלטון ואינם רוצים להתודע אליו, לבקש מן העירונים התקיפים שיזאלו לקרא בשכר את שמם על אדמת הכפר, בעליה-המוכות נעתרו לבקשה - והחזיקו בקרקעות כבעלים אמתיים, ואחר-כך הורישום לבניהם, המחזיקים את השדות הגדולים לבני הנעשקים!

(2) הבנינים והנמיעות שייכים על הרוב לחוכרים.

בשעה שאנו מרנישים את אהבת-המולדת ככל עוזה אל ארץ אבותינו, אנו שוכחים שגם לעם החי בה עתה יש לב רָגֶז ונפש אוהבת, הערבי, ככל אדם, קשור הוא במולדתו בעבותות חוקים, וזרי יותר שתשפל מדרגת התפתחותו של האדם ויותר שיצר חוג השקפתו, יותר יתחוק הקשר המחברו אל ארצו ואל מחווי ויותר יקשה עליו להפרד מכפרו ומשדהו, המושלם לא יעזוב את ארצו, לא ינוד למרחקים; מחובר הוא אל טבע מולדתו במוסרות שונים, שאחד מהם יקר לו ביחוד - קברות אבותיו, כדי להבין את כל עומק הרגש הזה צריך לדעת, כמה מעריצים בני-הקדם את מתיהם, כמה הם מרכיז לבקר את קבריהם של אלו ומשתפים אותם בכל מאורעות חייהם, בשמחתם וביגונם. [עוד היום תצלצל באוני הקינה, שנשאו ערביות ביום שעזבו משפחותיהן את הכפר ג'עוני, הוא ראש פנה, ללכת ולהתישב בתוך אשר מעבר לירדן מורחה, הגברים רכבו על החמורים והנשים הלכו אחריהם הלוך ומָרָר בככי, ויקלא העמק קינתן, לרגעים עמדו זנשקו את האבנים ואת העפר.]

שאלת הקינה עומדת, במדה ידועה, במקומה גם אם הפלחים בעצמם מוכרים חלק מאדמת הכפר, אמנם, בצר לאכר, בהציק לו עול החובות, שנצטברו עליו כשנצטרך לשלם את המסים הכבדים, הוא מחליט ברגע של יאוש (ולפעמים לא בלי השפעת הפתוי של זקני-הכפר, שקבלו מנה יפה) למכור את שדהו; אבל הממכר הזה משאיר בלבו פצע שלא ירפא ותמיד יזכור את היום הארוך, שבו נפלה נחלתו בידי זרים, ידעתי פלחים, שאחרי מכרם את אדמתם עבדו הם ונשיהם אצל היהודים ומשכרם המרובה על הוצאותיהם המועטות חסכו כסף, כל זמן שהשתכרו בשפע שמו מחסום לפיהם, אולם כאשר אך פסקה העבודה התחילו להרגן על היהודים וגם לערער על הקינה...

האמנם נוכח לכווח בדרך רכישת-קרקעות אשר כוזה היצלה, הנאות הוא למטרתנו? מאה פעמים לא, בני העם, שהשמיע בפעם הראשונה את האומר, "והארץ לא תמכר לצמיתות" והגביל את זכויות הקונה לטובת העובר, אינם צריכים, אינם יכולים להפקיע את אדמתם מידי עובדיה, שהתישבו עליה בתום-לבב, לא יקח מעליה את האנשים, שהם ואבותיהם הקדישו לה את מיטב כחם ואת מבחר עמלם, [אם יש אכרים, המרטיבים את שדותיהם בועתם ובחלבם, הם הערביים, מי יערוך את יגיע הפלח בחרשו ביום מטרות-עו, בקצרו ביום-קיץ בארצנו, בטענו ובהובילו את התבואה? ומה ישא בעמלו? בית רעוע, נמוך ואפל, המשמש למעון כללי למשפחתו, לשורו ולחמורו, לחם-עוני, כתינת זמלית בלות-אלה הן שמלותיו יומם ולילה, ואשתו ובניו-מה דל חלקם בחיים! מנעוריה ועד ימיה האחרונים לא תחדל הערבית לשאת בדומיה את נטל עבודת פְּרִיָה; היא שואבת-המים ולפעמים גם חוטבת-העצים, אתון נושאת סבל, יונקה על שכמה צרוז בשמלתה וכדה המלא מים על ראשה הולכת היא אל התליש ואל הלקט ומן הבוקר עד הערב היא עובדת שחוח תחת להט קרני השמש הבוער, ובשובה הביתה, כאשר השמש קרובה לבוא, עוד תשבע עשן באפותה את פתה הרל ובזודה את נזודה הרזה, האת אלה נוריש, להם נרע, העניים ננדיל?]

(1) יש לשער שהרכבה פלחים הם נדחו עמנו ופליטיו, שהתכללו בעמים בימי הרדיפות והחורבנות.

197

אבל נעווב נא לרנע את הצדק ואת הרגשנות ונשקף אל השאלה מנקודת-
 המבט של היכולת בלבד, נניח רנע, כי בארץ אבותינו אין לנו לדאוג לאחרים
 וכי מותר לנו-או אולי גם חובה מוטלת עלינו--לקנות קרקעות מכל הבא בידנו,
 האמנם יכול אופן-הקניה הזה / התמיד? האמנם יחרישו המנושלים ויקבלו ברוח קרה
 מה שנעשה להם? הלא סוף סוף יתעוררו להשיב בכח האגרוף מה ששללו מהם
 בתוקף הוזהב! הלא משפטים ידברו עב הזרים, שנתשום מעל אדמתם-ומי
 יודע, אם לא יהיו אז לתובעים ולשופטים גם יחד... והאנשים אמיצי-לב, מזוינים
 כולם, קלעים נפלאים, פרשים מצוינים, קנאים לאומתם וביחוד לדתם, והעם הזה,
 שההשכלה המתשת כחו של אדם עדיין לא ננעה בו להחלישו, הלא הוא אך חלק
 קטן של הגוי הגדול, המחזיק בכל סביבות ארצנו: בסוריה, בארם-נהרים, בערב
 ובמצרים... 9

9 נקף לבטל את הדברים האלה ולראות בהם בגידה באיריאנו הלאומי העתיק
 והנצחי; אבל אם נשקול את הענין ברעה מיושבת, הלא נודה, כי אגלת תהיה
 מצדנו, אם לא נדע מראש, עם מי יש לנו עסק, ואם לא נביא בחשבון תחלה את
 כחני שלנו ואת הכחית שכנגדנו, חלילה לנו לעצום את עינינו מראות את הנודה,
 הקרוב אולי יותר ממה שאנו מודמים, אפשר לומר בהחלט, של כל הפחות
 בארץ-ישראל אין לעת-עתה שום תנועה ערבית במובן
 הלאומי והסדיני של המושג הזה, אבל באמת אין לעם הזה צורך
 בתנועה; עצום ורב הוא ואינו מעון תחיה, כי מעולם לא מת ולא חדל לחיות אף
 רגע, בהתפתחותו הגופנית הוא עולה על כל עמי אירופה, הוא, שהוא צמחן
 וויגיטאריני, למחצה ושותה מים, חוק הוא בגופו מאוכל-הבשר ושותי המשקים
 האלכוהוליים, צל לנו לולול בזכיותיו, וביחוד חלילה לנו להשמש לרעתו ברשע
 עושקו מאחיו, אל לנו להתגרות כלביא נרדם! אל לנו לבטוח באפר המכסה את
 הגחלת; זיק אחד יתמלט-ויהיה לתבערה שלא תכבה.

רחוק ממני הרעיון, שבארצנו צריכים אנו להתרפס ולהכנע לפני
 התושבים, אך באומץ ובעוז נוכל להכבד בתוכם ולשבת לבטח במושבותינו;
 ובארץ-השמש תהיה לנו גם היכולת להחליף כח, לחדש את דמנו ולהתעודד.
 אבל חטא נחטא לעמנו ולעתידו, אם נשליך מידיו בקלות ראש את מבחר
 נשקנו: צדק-פעלנו ותום-דרכנו, כל עוד נחזיק באלה גבורים אנחנו ולא נירא
 איש, אבל אם נעובם-שוא כחנו וגבורתנו מאין.

כי לא בכל פעם שבעלי-הקרקע הרשמיים רוצים למכור את אדמתם מותר
 לקנותה-הוכיח לנו ברור העבר הקצר של הישוב החדש בארצנו, ואני נוטל רשות
 להביא עובדות אחדות מתולדותיו בגליל העריון.

בשנת תרינח נגמרה קנית הכפר הדרוזי מילה אשר בעמק עיזון, על
 גבול צפון ארצנו, ונוסדה המושבה הגדולה הידועה בשם זה, שהיא מרגלית-הישוב,
 היא מצטיינת באקלימה, באדמתה, במימיה ובמראותיה ויש לה עתיד גדול, שבט
 הדרוזים, האביר בשבטי הערביים, נודע לשם באומץ-רוחו, בגבורתו, במבנה-גופו,
 כיפת-תארו וגם במעלות רוחניות הרבה, בכתה מושלמית נסתרת שנוא הוא לכל
 הערביים ולרשות; אבל גבורתו עמדה לו וחספי הוא בארץ-העבודות, כי עד היום
 לא חדל להלחם על חירותו, כל מרד של דרוזים עולה לממשלה בכסף רב

ובקרבות, ועל כן היא משתדלת להשלים עם עוי-הנפש האלה, בהר הדרוזים
 שבחנרן יראים לפעמים פקירי הרשות לבוא אל הכפרים ולגבות את המסים, כי
 בנפשם הוא.

ובכפר מטלה ישבו יותר ממאה משפחות של דרוזים על אדמה חכורה,
 שהחליפה פעמים אחדות את בעליה, אדונה האחרון היה פחה אחד, שנפשו קצה
 בחוכריו, כי לא יכול לא להורישם ולא לגבות מהם את החומש; פעמים אחדות
 הזכרחה הממשלה לצור על הכפר ולערוך עליו מלחמה כדי לקחת את המעשר,
 הפחה בקש למכור את אחיותיו, אבל לא מצא קונים, כי שום איש לא רצה לקבל
 או להרחיק בחזקת חוכרים כאלה, שנושנו על האדמה והם ישבו עליה כתשעים
 שנה). והנה הוצעה הקניה לפני הפקירות, זכורני, שקשהלכתי עם פקיר המושבות
 להתנינן בפעם הראשונה אל אדמת הכפר, נאספו צעירי הדרוזים בחצר בית-
 כנסתם, וכשעברנו ברחוב קראו אלינו; "אל תעיוו לקנות את מטלה פן נשחמכם".
 הפקירות היתה אז בעצם תקופת-זהרה, בשעה שהממשלה המקומית וכל הערביים
 הביטו עליה כעל כח איתן, ההיגה מדרכו את כל המעצורים, אולם במטלה קשה
 היה מאד להתגבר על המכשולים: אי-אפשר היה להפטר מן הדרוזים, כארבע
 שנים נמשך המשא-והמתן, ואולי עוד לא היה בא לידי גמר אילמלי אירע מאורע
 יוצא מן הכלל, בשנת תרניו פרץ מרד-הדרוזים האחרון, שנמשך כשנה, נשיאי
 השבט שולחו לקונסטנטינופול-והפקירות השתמשה בשעת-חירום לגמור את
 הקניה, זקני הכפר קבלו שלמינים הגונים, והמצב לא היה מסוגל למעשי-אלמות,
 אף על פי כן מאנו הרבה מבני-הכפר לעווב את מקומם ולא רצו לקבל אף את
 המחיר היותר גדול בעד בתיהם ונניהם, ויהי היום ויבוא פקיר המושבות למטלה
 ושק מלא זהובים במויככתו, וכמו במקרה נודמנו שם או פקיר-צבא וחילים, שבאו
 לעצור את המשתמטים מעבורת-הצבא-ואלה מרובים בין הדרוזים ואין הרשות
 שוקדת לתפוש-והיו מוכנים לאסור את הממאנים לתתם על שמרי-המכירה,
 מובן, שכולם חתמו על השטרות, ואחרי ימים מועטים עזבו יותר משש מאות נפש
 את כפר מולדתן.... ובמשך שבוע נאספו שם כששים אכרים יהודים, בחירי פועלי
 המושבות, שהתישבו בבתי הדרוזים, כל זמן שהממשלה רדפה את הדרוזים וראשיהם
 הוכרחו להחבא-שקטה המושבה, אולם מקץ שנה אחת קראה הרשות דרוז לנשיאתם
 ופרסמה סליחה כללית לשבט, לא עברו חדשים מועטים ודרוזי מטלה הגישו קיבלנא
 על הפקירות, שהחזיקה בכתייהם ובכרמיהם שלא מכרו לה, בין התובעים היו גם
 זקני-הכפר, שקבלו מחיר עצום בעד כל מה שהיה להם, כשיחיתיהם עם בני-
 המושבה היו דורשים, שירשו להם לבנות בתים על חלקת אדמה הסמוכה לכפר,
 והיו מתאינים על שאין נותנים להם עבודה ואין מפקידים אותם לשומרים, מן
 הצד העידו ביהודים, כי מרה תהיה אחרית המושבה, אם לא יחוסו יושביה על
 נשיהם ועל טפם ולא יעזובה.

צריך להורות, כי דרוזי מטלה הם עניים מחוסרי-כל וכשהורחקו מן
 הכפר, אף על פי שקבלו איש איש מאות-פראנקים אחרות, נמצאו פהאום במצב
 רע מאוד, ועוד זאת: אחרי שעזבו את מושבתם בעלת האקלים הנחמד והמבריא
 מצאו להם מקלש-ארעי בכפר דרוזי בעמק חילת-מצפון למי-מרומם-שבו שורת
 קדחת הבצית, ובכך חלו הרבה מהם וסבלו מן הקדחת, בתנאים הללו לא יכלו

בשום אופן להשלים עם הרעיון, שעליהם לשכוח את מטלה. ועל כן הוסיפו לארוב להמושבה ולצאים עליה וגם ירו אל תוך אחד מן הבתים. פעם התנפלו בלילה על יהודי אחד, שישן בגרנו, והרגוהו. ופעם גזלו בעצם היום את צמד-הבקר של אכר, שחרש את שדהו. הרבה פעמים פשטו שמועות, שביום פלוני יתנפלו הדרוזים על המושבה ויחריבוהו, ואימת מות היתה נופלת על כל יושביה. הנכרים היו מזדרינים ולא היו פושטים את בגדיהם, וכשהיו נשמעות בלילה ירווח מסביב למושבה היו רצים בבהלה אל המקום, ששם דמו למצא את עושי הרשעה—ולא היו מוצאים איש. מאות לילות כאלה עברו על בני מטלה ואפשר לומר, כי חמש שנים רצופות היתה המושבה שרויה בפחד ובבהלה.

הפקידות עשתה כל מה שביכלתה: העמידה עורכי דין מצוינים, הוכיחה את צדקת-הקניה, השתדלה להתפשר עם הדרוזים באמצעות נשיאיהם, פורה כסף רב לכל צד, והכל ללא הועיל. פעמים שהאמינו כבר, כי בא הקץ לסכסוכים: הממשלה העליונה שלחה פקודה נמרצה להגן על המושבה, הרשות המקומית איימה על המערערים ואסרה את ראשי המסיתים, נשיא-השבט יעץ את המתאוננים לקבל דמי-פיוס ולהרפות מן היהודים, והדרוזים שמעו לעצה—וקבלו סכום הגון. אבל מקץ חדשים אחדים הודיעו, שאי-אפשר לרצותם, כי לא כסף הם מבקשים, אלא את אדמתם.

ובין כה וכה הביא ערעור הדרוזים צרה אחרת על המושבה. קנית מטלה נגמרה בעזרת, נשיאי המושבאים⁽¹⁾, המוצצים את דם אחיהם הפלחים. החומסים האלה קבלו שכר מרחח כנאה לכבודם, ואנב מצאו כאן הזדמנות טובה להפטר משכנים תקיפים בני-חורים ולהמירם במושבה יהודית, שתהא נוחה להשתעבד ולהחלב. ואמנם, הם פרשו את כנפיהם על הישוב היהודי וקבלו על עצמם את שמירת המושבה, ויחד עם זה לא חרצו מלבקש תואנות לרדוף שלמונים. הפקידות נלאתה לשאת את "חסותם" ונסתה לפרקה מעל צואריה. ואז הלשינו התקיפים הללו על המושבה, גרו כה את בני הכפרים הסרים למשמעתם והתירו להם לגנוב ולגזול את תבואת היהודים, באופן שבמשך קיץ אחד היו שכני מטלה משלחים את בהמותיהם בקמתה ובקציר היו באים עם חמוריהם אל השרות, טוענים עליהם לעיני הכעלים את החטא ואת השעורה, את הפול ואת הכרשינה—והולכים בשלום לביתם. וכשגברה סכנת הדרוזים הוכרחה הפקידות לבקש עזרה מן המלשינים והמסיתים הללו, ובשכר טוב היו שנית למגיני המושבה...

סוף סוף, אחרי משפטים מסוכסכים, איזמים והשתדלות נמרצה מכל הצדדים, עלתה ביד הפקידות להתפשר עם הדרוזים ולפייסם בסכום עצום, ומטלה שקטה, אם אפשר לשקוט תחת המחסה ההכרחי של חבר-המרצחים, השולט במחוז ההוא.

את מטלה, זאת אדמת-החמר, צריך ומצוה היה לקנות, אבל לא בדרך זו (עוד נשוב אל שאלה זו), שהמיטה עלינו שתי רעות: עזרה עלינו משטמה בקרב שבט אדיר, שלא רק להזהר מאיבתו אנו צריכים, אלא גם לרכוש את אמונו ואת ירדותו בשעה שאנו באים בקרבתו, והרכיבה עלינו בסביבה ההיא

(1) השם המדויק של כת השייטים בדת האסלאם.

אדונים—את חלאת בני-האדם (אין זו מליצה, אלא דבר כהויתו). בכלל גלה ענין מטלה את רפיונו ונתן אותנו ללעג ולבוז בכל הגליל. בעמק עיון פגשנו בבעלי-דין עזים, שאינם מוותרים על זכויותיהם אף כמלא נימא, בעוד שבמושבות אחרות דבר לנו עם מסכנים, שהם נכנעים לפני זקני-הכפר ואימת הרשות ובית האסורים מכריחם לכבוש את כעסם; אבל שנאתם נמורה עמוק בלבם, הם רואים בנו אויבים בנפש ומתנקמים בנו בכל מה שיוכלו. בסביבות טבריה ערערו הפלחים על קניות אחרות וטענו, שהמוכרים הסבו על שמם במרמה ובזיוף קרקעות לא להם. ימים רבים לא נתנו המערערים את היהודים לחרוש על האדמה וגם החלו לזרעה בעצמם, עד שגרשה אותם הפקידות בעזרת תללים מווינים.

אמנם, הישוב היהודי כבר השפיע שפע טובה על יושבי הארץ: מצבם של הערים והכפרים הסמוכים למושבות הורם, מאות בעלי מלאכה: סתתים, בנאים, סידים, ספרים וגמלים, ואלפי פועלים מוצאים עבודה במושבות, המסחר גדל, גם הררישה למעשה-החלב ולתבואת-הגן רבתה, אבל כל אלה לא יכפרו על מה שעזנונו. על הטובה אין שמנו נקרא, אבל חרות הוא על הרעה, אשר זכרה לא יסוף. קשה לקנות אוהבים, אך מה נקל להקים אויבים בין פלחים פשוטים. עוה היא קנאת האנשים, שנסחו מעל אדמתם...

עת לפקח עינינו על דרכנו! אם אין אנו רוצים לחבל את מעשינו, חייבים אנו לחשב כל צעד, שאנו צועדים בארצנו, ולמחר ולפתור את שאלת יחוסנו אל הערביים בטרם תחולל שם שאלה יהודית. רב לנו להסתפק במצב השעה! הלילה לנו להסיח דעתנו אף רגע מן הנולד, מן העתיד, כל פעם, שהטובה הלאומית המדומה פוגעת בצדק האנושי, תהיה טובה זו לחטא לאומי גם, שאין לו כפרה. משאת-נפשנו היא כל-כך נעלה, עד שלא לשוא שואפים צעירינו לגשם בה את האידיאלים החברותיים, המפעמים את האנושיות בימינו. אבל אם כן, הרי צריכים אנו להתרחק מן הכעור והדומה לו, כלומר, מכל מפעל מכווער, מכל פסיעה חשודה ומכל מעשה, שיש בו אבק של חמס.

-- אבל -- יאמרו לנו -- עד שתתפלספו על כל קניה ותבררו, אם היא מותרת לנו על פי חוקי היושר, יבואו הגרמנים ויחזיקו בה בלא שום פילוסופיה. על שאלה זו, אשתדל להשיב בפרק הבא. אולם בכלל אין לנו להדמות אל הגרמנים. הם לא יבקשו את עתידות אומתם בארצנו ואין להם -- ומי יודע, אם אין גם להם? -- לדאוג לימים הבאים ולהתרומם מעל ליושר המוסכם. ועוד זאת: הרבה אנו צריכים ללמוד מן הגרמנים: מדע, עבודה, התמדה, אך לא את חוקי היושר. את תורת-הצדק קבלו הם מאתנו ועוד ימים רבים יצטרכו להוראתנו.

כשנבוא אל ארצנו עלינו לשרש מקרבנו כל מחשבות כבוש ונסיחה. אמרתנו צריכה להיות: תיה כל נשמה! הלילה לנו לגרום רעה לשום עם, ומה גם לעם גדול, ששנאתו מסוכנת לנו ביותר.

היוצא מכל הקודם הוא : שבשאלנו באים לקנות קרקעות בא"י עלינו לבדוק היטב, למי הם ומי עוברהם ומה הן הזכויות של אלה האחרונים, ושאלנו אנו צריכים לגמור את הקניה עד שנקבה, שלא תרע לאיש, באופן זה מוכרחים נהיה למשוך ידנו מרוב אדמת-הזרע; ומה ישאר לנו, איפוא, לעשות בארצנו? הנה הגענו אל השאלה רבת-הערך, שכל שאר השאלות החשובות טפלות לה: באיזה אופן יכולים אנו להאחו בארץ מבלי שנחטא לצדק ומבלי שנרע למי שיהיה?

תשובה על שאלת-השאלות הזו יש למצוא בעיקר היסודי הזה, שאנו צריכים לשיות לפנינו בכל כקו מאשר מפעלינו בארץ-ישראל: אנו באים לארצנו לתפוש שם מה שלא תפשו אחרים, להאחו בכל המקומות, שעדיין לא נאחו בהם אחרים, למצוא מה שלא מצאו בה אחרים, לגלות לטובתנו ולאזשר כל יושביה את העושר הטמון בשכבות אדמתה ואת הברכה הצפונה בשמיה ובשמש^ה. כנוגע להתנחלות נשתדל לרכוש מתחלה את כל האדמה, שאינה נעבדת מפני שהיא דורשת הקשקה פחות או יותר קשה ורבת-היוצאות, חלק-ארצנו זה אולי עולה בשמחו על החלק הנעבד שלה, כי היא כוללת את רוב אדמת ההרים והגבעות וגם בקעות ועמקים הרבה. פרוצנט קטן של אדמה זו לא יצלה כלל, אבל ברובה הגדול היא ראויה לנטיעות שונות וביחוד לתאנה, לזית ולגפן, וחלק חשוב ממנה יוכשר, אחרי העזק והסקול, גם לזרע, ובמקום שההשקאה אפשרית-אף לעבוד אינטנסיבי.

בספרות הציונית מרבירים הרבה על ההשקאה באמצעות הנחלים והנהרות, שאינם חרבים במשך כל השנה. המים האלה באים מן המעינות או במלים אחרות, הם מי-גשמים, שאחרי הקפגם באדמה שטפו בתוכה על פני שכבה קשה ובלתי-קולטת. ועברו מרחק רב עד שפגשו בדרך את פני הארץ ויצאו החוצה ונגלו. אמנם, רבים הם המים האלה, אבל מרובים מהם הם המים הממלאים את מאות הנחלים בחורף. בסתו שוטפת בנחלים תערובה של מי-מעיינות ומי-גשמים הנגרים ממורדי ההרים. ואת כלם אפשר לאצור ולהשוך לתקופת החורף, ומעלות יקרות יש למים אלו: הם נמצאים בכל הארץ, וביחוד בהרים, ששם אפשר לעצור חלק מהם קודם שהוא מגיע עד הנחל, וכל מושבה, כל כפר וכל אחוזה הם אדוני המים, העוברים בנבולם והנקיים מאדמתם. מדי ידובר על המים בא"י מתעורר רגש של תמחון על קוצר-הראות של יושביה, שלא רק אינם עושים כלום כדי להרבות את מימיהם, אלא שאף לא יעלה על דעתם, שאפשר לעשות מה בנרון זה. ואמנם, אין ארצנו עניה במים כלל. לא נדבר פה על המים הפנימיים, המכלכלים את בארות העמקים וההרים, ולא על המעינות המרובים, שנסתחמו או שעדיין לא נגלו, אלא על שפעת המים, הנגרים מלמעלה למטה על פני האדמה והיוצאים גם הם לבטחה דרך הנחלים אל הימים הפנימיים ואל הים התיכון. הון עצום מריקים השמים במשך חרשי-החורף ואין איש שם על לב לצברו, בארץ, שהשמש עושה

בה נפלאות אם אך יספיקו לאדמה את הרטיבות הדרושה, מניחים למים לרדת ללא-הועיל ואחר-כך מתאוננים על חורב ועל ציה. השורים! הלא יררו מים על ראשי ההרים, הלא שטפו במורדים וזרמו בניאיות? עזרום מלכת, אל תתנום לרדת, הקמום ואצרום, התקינו להם מעצורים באשר תוכלו. הניאיות הצרות תוכלנה להיות לברכות ענקיות, המספיקות מים לעשרות הקמטרים. בצלעות ההרים אפשר לכוון אנמים מלאכותיים, מובן, שכל זה נקל לתאר במשיכת-העט וקשה לגשם במעשה: נצרכים מדע, כסף ועבודה. אבל מה קטנה ההוצאה, שתוצא אך פעם אחת, לעומת ההכנסה, שלא תפסק. וצריך להודות, שבהרבה מקומות מקיל הטבע הרבה קולות בנירון זה, באחת ממושבות-הגליל נושא הנחל אל הירדן במשך ארבעת חרשי-הסתו כשלש מאות אלף קטר מעוקב של מים, וכל השפעה הזאת יכולה היתה להשאר על אדמת המושבה ולהחיות משפחת רבות. בלא כף הפלגה אפשר להחליט, שעשרות מיליוני פראנק יורדות שנה שנה דרך הנחלים הקטנים לאבוד אל היםים.

הפסד המים גורם עוד נזק רב-ערך מאד: בימות-הגשמים סוהף זרם המים מעל צלעות ההרים המשופעות את מיטב העפר התחוח, וביחוד את החלק האורגאני, ההומוס (פרי ההשתנות של פרורי-צמחים ובעלי-חיים מורקבים) שבו, הנוח להגרר מפני קלותו. באופן זה יוצאת תקנת המים בתקלתם: מצד אחד הם הגורם העיקרי להתהוות העפר, להתקנת שכבת-האדמה העליונה, הראויה לגדל צמחים; הם מכקעים ומפרקים את הסלעים, חותרים חתירות באבנים, מפזרים את הצרורות ומשלימים את פעולת האויר על הגופים האורגניים, שהרי הם פועלים ככח מיקני וכימי גם יחד; אבל מצד שני הם לוקחים מה שנותנים, מסחפים את השכבות שחתהו על ידיהם ומערים את המרשים, שכסו בפרורי הסלעים, כשמתמעט השפוע בעמק ונחלש כח-הזרם משכבות גרגרי-החול הכבדים מעברי הנחל, בעוד שהפרדות הרקות והקלות ביותר נשאות אף הים ומרבות שם את שכבת-הרקק שעל פני קרקעו. קשה להעריך את כמות החמר הפורה והיקר, היורד לתהומות שנה שנה, אבל על כל פנים ההפסד כביר מאד: את משמן ההרים וקרום פרתם מנצלים המים ומטלטלים אותם למעמקים. נקל להבין, כי יותר שנרבה לעצור בעד מי ההרים יותר יתמעט כח סתירתם, ואת העפר, שעוד יסחפו בירירתם, ישכיבו בכרכות ובאנמים והוא יהיה שם לשכבה עבה, שתהיה כדומן מעולה אחרי שיאפסו המים במקנים האלה ככלות האסוף.

בכלל צריכה ההידרולוגיה-תורת התפלגות המים בתוך הארמה ועל פניה-לתפוש מקום בראש המדעים, אשר לאורם אנו צריכים ללכת במפעל הישוב. התקנות המים בהרים תביא לידי תוצאות חשובות גם ביחס ההיגיאני: מעוט המים הנגרים מן ההרים יקטין את הבצות בעמקים; ורבוני המים על פני האדמה ינקה קצת את האויר מאבק-זה אויב-הבריאות וצורר-העינים-ויתן להרבות בנטיעות ובגדול יערים במקומות, שלא יצלחו לעבודה אחרת. מליצות הנביאים; והושם מרבר לאנש-מים וארץ-ציה למוצאי-מים, והשיפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלבי, יכולות הן להתקיים אם נעבוד בדרך מדעי, אם אך נדע לחשך את המים הנגלים ולגלות את הצפונים, יוכל שמש-ארצנו המפרה להוציא נחלי יין ושמן מבין למרשיה ואוצרות דגן וירק מעל לאכניה, אנו נכבוש שנית

במדע ובעזרה מה שכבשו אבותינו כחרב וזכנית ונתן גאולה לארץ לא מן הפלחים הערביים (1) אלא מחורב, משמון ומעזבה.

וכמה מעלות טובות יש להרים שבארצנו ההרים הם המקום המסוגל לחיות עם, שתש כחו מחוסר אויר ואור, להשביח ולהבריא את דמי, לחזק את שריריו ולאמץ את עצביו. די להתבונן אל ההררים בא"י, לקומתם, למראם, לתארם ולחסנם, ולדמותם אם יושבי העמק והשפלה, כדי להיבדח בפעולה המבורכה של ההרים על יושביהם. בגובה של 500-600 מטר מתמעטים האבק והמיקרובים, הזובים והיתושים, ועמהם גם המחלות והמקנים המצויים בעמק. גם החום מתמעט שם ולעומת זה מתרבה כמות-הגשם השנתית. לפעמים יורד המלקוש-זה המטר שבו תלוי גורל תבואות השרה-בהר ואל העמק לא יגיע, גם הטללים שכיחים במרום בשעה שבשפלה חורב גמור, ישיבת ההרים המציגים לפני האדם את מראות-הטבע בכל הדרם וחליפותיהם, מפמחת בו את רגש היופי ומחנכת את עיניו, ובהרחיבה את חוג המרחבים הנשקפים היא מגדולה את כח-הראיה, מה שדרוש כל כך לנו, לעם רפה-העינים וקצר-הראות, אם האדם חי על עיניו, שהיא שקולה כנגד כל חושיו, או חי ההררי בשעה יותר ממה שיחיה יושב-העמק ביום; ההררי רואה ברגע מה שלא יראה זה בחודש, העמק והשפלה הם המרתפים של ארצות ההרים, בקצור אפשר לומר, שהשמש מקור החיים על פני האדמה, משפיע על הרי ארצנו את כל טובו, את כל הברכה האצורה בקרניו, חסר מנרעותיו: החמה המתשת והנוגפת, השרב הלוהט והמויק, ואת ההרים הללו, שעל הרוב אינם מעובדים, אנו צריכים לרכוש לעצמנו דם בריאות, חיים ובריאות, חיים ובריאות, חיים ובריאות.

אבל, כשנחזיק באדמה הבלתי-נעכרת, לא נמלך את ירינו מן הקרקעות הנעכדים, אנו נקנה גם אותם, אבל לא על מנת לשלח את החוכרים, אלא בתנאי קודם למעשה להשאירם באהווה ולהיטיב את מצבם ע"י הנהגת שיטה אכרותית טובה, גם הם יהיפו מעט מעט את האכרות הנושנה, האקספנסיונית, באכרות החדשה, האינטנסיבית, כשהאווה תהיה מתוקנת ותונהג בה שיטת עבודה מדעית תספיק אדמתה למתישבים היהודים ופלחים, כבעלים נאורים נקדיש סכום ירוע לשכרול החוכרים, כי טובתם טובתנו, כאשר נפנה נקנה קצת את היתושבים, אבל לא במתן-כסתר, בשלמונים, בזהובים כדי להפטר מהם, אנו נקדם הנאה קיימת ואמתית, המרית ורוחנית, אנרונומינו ונהלום בעצות ויורום את תורת האכרות, גדול הבהמה והשכחה-המינים, וגם יראו להם את האמצעים, שהמדע נתן בידינו לשם המלחמה במגפות הבהמה והעוף ובנגעי השרה, הכרם והגן. בשכר מועט ישינו כמושבה את הרפואות למחלות המצויות בארץ ובעת צרה יקצא להם הרופא היהודי, שפם יקובל לבית-ספרנו, וכשיעלה

(1) פה המקום להעיר על חוסר-המעט של ספרים שונים הדורשים בעתונים בשאלת התחרות הפועלים העברים בערביים, הכל מודים שצריך לברוא כמושבות תנאים כלכליים שירשו לתת עבודה לפועלים יהודים, אבל אין צורך לדבר על התחרות ועל דחיה, בכלל צריכה לנו מעט דיפלומאטיה ביחס אל ההמון הערבי אולי יותר מבחצרות המושלים.

בירנו להקל את עול המעשר וקל גם להם, אמנם, בימים הראשונים יבינו עלינו בעיני-חשד ולא יאמינו בכל החרשות ועוד פחות מזה-בממציאות, אבל מיום ליום תרכה צרקתנו להגלות ונוכחו בתום שאיפותינו ובתועלת התקונים, שיצאלו בלי ספק בידי עובדים חרוצים, נבונים ומסתפקים במועט כערביים; ראוי לדעת, שהפלח עולה בפקחיתו ובתכונתו המעשית על אברו כמה זכמה ארצות, ואז יכירו בנו חוכרינו הערביים את מיטיביהם ומאשריהם ולא יקללו את יום בוא היהודים להתישב על אדמתם, אלא יוכרוהו כיום גאולה וישועה.

כשימה זו נשתמש גם כשנקנה חלק מנחלת הפלחים, כל קרן חרשה שנתפוש בארצנו, צריכה להיות לקרן אויר ושפע לסביבותיה ולמקור-טובה לעיבוריה הראשונים. ונעלה הוא מעל כל ספק, שאחרי שנעשה נסיונות כאלה במחוזות שונים בארצנו יביאו מאות כפרים לבקש מן היהודים שיאחוו על נחלתם, ולא יוכלו כל קיני קרקעות בא"י להתחרות עמנו, ואז תראה גם הממשלה את הטובה הרבה, שהכאנו על יושבי הארץ, וגם מתנודינו - והם מרובים - ויכרחו להודות, שרק טובה מביאה התישבותנו בארץ.

לא היום דמיוני היא שיטה זו. קשה היא, אבל קלה, נאמנה ורבת-תוצאות מן השיטות שהשתמשנו בהן עד עתה. אילו במקום להוריש את הדרוים ממטלה היינו מחלקים את האדמה עמהם, או לא היינו מוציאים עליהם אף המחצה ממה שהוצאנו על בקשישים למנוולים, על גרוש משפחית עניות, על משפטים ועל עורכי-דין ועל פשרות בלתי-קיימות, לא היינו משתעבדים למרצחים והיינו יושבים לבטח עם שכנינו ועובדים את נחלתנו בשלוה. הדרוים-איהבים ומכבדים את ההשכלה והיו שולחים את בניהם ובנותיהם לבית-ספרנו, ובדורות הבאים היינו יכולים למצוא בהם לא רק שכנים ישרים, אלא גם רעים נאמנים, והוא הדין בשאר המושבות. הן רב הפסדנו כדי להקים לנו שונאים נמרצים בשעה שיכולנו להוציא פחות-ויהא אפילו יותר-ולרכוש לנו אוהבים, להגדיל את כבודנו, לקרש את שם ישראל ולקרבתנו אל משרתנו-לפתוח לנו את שערי הלבבות, מה שחשוב הרבה משערי החוף.

שימטנו כרכישת קרקעות צריכה להיות אך תוצאה ישרה מיתוסנו אל העם הערבי בכלל. העיקרים, שעל פיהם עלינו לפעול את פעולותינו כשאנו באים להתנחל בקרב העם הזה ובקרבתו, הם:

א. העם העברי הראש והראשון לכל העמים בתורת הצדק והמשפט, השוויון המוחלט והאחוז האנושית, מכבד לא רק את הזכויות האישיות של כל אדם, אלא גם את הזכויות הלאומיות של כל אומה ושבת.

ב. עם ישראל השואף לתחיה הוא אח לדעה ולפעולה לכל העמים המתעוררים לחיים, מתחם באהבה וברצון אף שאיפותיהם ומפתח בקרבם, כבואו עמהם כמנע, את ההכרה הלאומית של העם.

ג. שני העיקרים האלה צריכים להיות ליסוד כל יחסנו אל הערביים, זה העם הכביר, המצוין במעלותיו הנופניות ובכשרון-בינתו, מאותו רגע שאנו באים במחצותו, עלינו לשים לב אל זכויותיו. הוא נאחו בארצנו זה יותר מעשרים יובל, ואילו הצטמצם בה כלו והושיבה עד בלתי השאיר מקום לאחרים, כי עתה

16

מרחב כל-כך רב על פני הארץ, עד שהוא יכול להניח לנו, לעם העתיק הקרוב אליו כל כך ברמו, בשפתו ובנטיית נפשו הרבה, לתפוש בארץ אבותינו כל אותו החלק, שעדיין לא החזיק בו הוא, ולא רק יכול, אלא גם מוכרח הוא למוכתו להכניס את היהודים לארצם, כי חסר-אונים הוא להיטיב בידו את מצבו ולצאת מעניו ומבערותו, ואך עמנו לבד יכול למלא את חסרונותיו, שני העמים האלה, העברי והערבי, יכולים למלא איש את חסרוני רעהו, כי מה שאנו יכולים לתת לערביים לא יוכלו לקבל מכל עם אחר, כל עם, שיבוא לסוריה תחת מסוה של מושיע כלכלי, ישאף לכבוש, לשעבד ולהטמיע, מה שאין כן אנו, העם בלי צבא וכלי-ספינות-מלחמה: תוכנו ככרנו, אין לנו כל מחשבה זרה של שעבוד ושל המעטת האופי הלאומי של שכנינו. בלב טהור אנו באים להתישב בתוכם על מנת להיטיב להם בכל היחסים. את העיקר של 'דעלך סני לחברך לא תעביד' נקיים בחיוב: 'דעלך חביב תעביד לחברך'; וכשנשתדל להקים את אומתנו נפעל גם על החית התושבים ונגביר את הרגשתם הלאומית כמוכן הטוב של המושג הזה.

עלינו לבוא, איפוא, בכרית עם הערביים ולכרות עמם אמנה, שתהא רבת-תועלת לשני הצדדים ולאנושיות כולה, אנחנו בודאי נסכים לברית זו. אבל דרושה עוד הסכמת הצד השני; ואותה נשיג לאט לאט ע"י פעולה מעשית, שיש בה תועלת לארץ. לנו ולערביים. בדרך הממשי הזה יבינו שכנינו מעט מעט את הטובה הרבה, שיוכלו להפיק מן השותפות בין עם ישראל ובין עם ערב. כל פבריקה חדשה וכל מושבה שניסד, כל מוסד צבורי שנכונן, אם אך נהנה בהם גם את יושבי-הארץ, מקרבים אותנו אל מטרתנו. השגת הטשארטר הקיים הזה, שצריך לחרות לא על נייר או על קלף, אלא בלב ובמח של עם שלם, היא מפעל כביר, שאין דומה לו בתולדות התקדמותה והשתחררותה של האנושיות, כי תיצאותיו הן תחית שני עמים שמיים עתיקים, בעלי-כשרונות ורבי-עתידות, המשלימים זה את זה. צריך להודות, שעד עתה, טעינו בכתובת. כדי לרכוש את ארצנו פנינו אל כל הכחות, שיש להם יחס כל שהוא אליה, לקחנו דברים עם כל המחונתים, אך את ההתן בעצמו שכחנו: העלמנו עינינו מאדוני-הארץ האמתיים, מבלי זלול בכל אלה שיש להם נגיעה בארצנו וביחוד בממשלתה, עלינו לפעול ביותר על העם הערבי, ובקרבו עלינו לבון את מעשינו ביותר אל מפלגת-הפלחים, הישרה והמרובה משאר המפלגות. המעשה החשוב ביותר, שאנו יכולים לעשות בנידון זה, הוא-הרמת מצב החוכרים והפלחים, היושבים על הקרקעות שנקנה. יותר שנוטף לקנות אדמה ולהיטיב לעובדיה, יותר ירבו הרוצים למכור את אדמתם לנו, יותר תחזק השפעתנו בארץ ויותר תגדל הכרת תועלתנו ונחיצותנו.

אבל גם בערים יש לפנינו כר נרחב לפעולה. נפתח לרְחֹחַ ליושבי הארץ את מוסדותינו הצבוריים: בתי-החולים, בתי-הרפואות, בתי-הספרים ואולמי-הקריאה, בתי-המאכל הנולים, קופות החסכון והמלוה; נערוך דרשות פופולאריות, מחוות ונשפי-ומרה. לפי רוח העם ובכשונו; נמן בבתי-ספרנו מקום חשוב ללשון הערבית ונקבל אליהם ברצון את בני הערביים; נפתח את גני-הילדים לעולליהם ונביא

ומסורת. וע"י התנוקות נשפיע כבירה על הנדלים. ונעלה את המוסדות שנתנו, כי החנוך הוא מניע מריני גדול, שלו אנו חייבים להקדיש את מיטב פעולתנו הצבורית. אמנם, כבר קדמונו אחרים, ובערים הגדולות תפשו הישועיים, האנגליים והאמריקניים את מוסדות החנוך וההשכלה הבינונית והעליונה; אבל אילו היינו מבינים את כל חשיבותו של כבוש ההשכלה בארצנו ואת הערך הגדול, שיש למוסד מדעי עליון ביחס אל השפעתנו הכללית, יכולים היינו להתחרות עם הצרפתים ועם האנגלים-אמריקנים. כי בשעה שלכולם אין המדע וההשכלה אלא אמצעים למטרה דתית וכבושית, היינו מורים אנחנו תורה לשמה ומשליטים חופש-מוחלט של דעות ואמונה בכי"ס, אילו היינו יודעים לכבוש את מוסדות המדע והחנוך ולהעלותם למעלה עליונה באופן שיהיו לשם ולתהלה בכב ארצות-הקדם, היו נוהרים אל בתי-ספרנו אלפי תלמידים ממזרים, מסוריה, מארם-נהרים ומתורכיה האירופית, ובתי-ספרנו היו יכולים להיות גם למקור שפע חמרי גדול לארץ-ישראל. כל מוסד הגון של חנוך, שניסד, שם, הוא מלה אחת קטנה, אבל חשובה, של המשארטר זשקול הוא בנגד אלפי זהובים של שלמונים.

ובכית-ספרנו, כמו בכל מוסדותינו, נתרחק מלאומיות צרת-מבט וצרת-עין, הרואה אך את עצמה. אנו נכנים אליו ביד רחבה מדעים, מלאכה, עבודה וחנוך גופני. לא ליהד את הערביים מגמתנו, אלא להתקנים לחיים יותר שלמים, לצמחם, לפתחם, להוציאם מצרות-מבטם, כדי שיוכלו להיות לנו ברבות הימים לבעלי-ברית נאמנים, לרעים ולאחים. נכין את עם-הארץ ונכשירו אל ישובנו, נהיה למאור-המדע בארצנו ונפנה את הדרך למשפט ולצדק. נלחם בדעות הקדומות של הלאומים השונים, השוטמים זה את זה. וכל אלה יכולים לעשות המפשר בין הכתות הדתיות הצוררות זו את זו. אנחנו לבד ולא אחרים, אנחנו בטוהר שאיפותינו ודעותינו, אנחנו לבד ולא אחרים, וכשנבוא לחנך את בעל-בריתנו ולפעול עליו, אל נא נשכח עיקר אחד. כשם שהמורה מחויב לדעת את נפש חניכו ונשיותו, כך לא די לנו לשיות לנגדנו את המטרה הקיצונית, אלא חובה עלינו להכיר כראוי את העם הערבי, תכונותיו, נשיותו, שאיפותיו, לשונו, ספרותו, וביחוד להכיר הכרה עמוקה את חייו, מנהגיו, סבלותיו ויסודיו, אל נא נשנה את השניאה, שהסכה נוק אין קץ לחנוך הילדים, במשך אלפי שנים היו המחנכים רואים בתלמידיהם אנשים קטני-קימה, כלומר, את הילדות היו רואים אך בנזף ולא בנפש, שברגע בואה לשכון בחומד היא-כך היתה דעתם של המחנכים הישנים-כבר מושלמת די צרכה, מיכנת ומוכשרת ומוזינת בכל הכשרונות להבין, להשכיל ולהרגיש, אנחנו נכנסים אל סכיבה, שהיא חיה עתה במאה השש-עשרה, ועלינו להביא בחשבון בכל מעשינו את מצב-הנפש של העם הזה עתה, אם נרצה להוליך איהו אדם אל מקום ידוע, עלינו לקחתו במקום שהוא נמצא בו עתה; באופן אחר לא יוכל לזכר אחרינו, אנו צריכים, איפוא, לחקור את הפסיכיקה של שכנינו ולבא עד תכונתה, חרפה היא להגיד, שעדיין לא נעשה אף כל שהוא בנידון זה, שעדיין לא הקדיש אף יהודי אחד את עצמו לדבר זה, באופן שאנו בורים נמורים בכל הנוגע לערביים וכל ידיעותנו עליהם הן ידיעות-השוק. עת להשכיל!

אנחנו

17

18

כל אחד מסעיפי פעולתנו דורש באור ושיטה מסוימת, בעוד שהרצאה זו באה אך לגעת מגע קל בתכנית הרחבה של העבודה ולהראות את הנחיצות להבין את מצב-הענינים האמתי בעוד מועד. אולם אחת מעיו אפשר להתנגד לרברו הרצאה הזאת מטעמים שונים; אבל אחת מעיו המרצה להחליט: שהדברים הללו נאמרו ברוח אומנותי, ברוח הצדק העולמי, ששבע את חותמו על עמנו מיום שהיה, נגיד ועד היום הזה.

בביא-הגולה, כשבא לדבר על חלוקת-הארץ, אמר: "זהה תפילו אותה בנחלה לכם ולהגרים הגרים בתוככם, אשר הולירו בנים בתוככם, והיו לכם כאורח בבני ישראל, אתכם יפלו בנחלה בתוך שבטי ישראל. וזהה בשבט, אשר נר הגר אתו, שם תתנו נחלתו" (יחזקאל מ"ו, כ"ב-כ"ג). והנביא הגדול מענתות, שקדם ליחזקאל, כשבא לנבא דעות על השכנים הרעים הנוגעים בנחלת ישראל, אמר לבסוף: "השיבותים איש לנחלתו ואיש לארצו. וזהה אם למד ולמדו את דרכי עמי... ונבנו כחוק עמי" (ירמיהו י"ב, ט"ז-ט"ו).

19

ההנהגה נלמדם את הדרך הטובה, נבנם-ונבנינו גם אננו. וזהה תפילו אותה בנחלה לכם ולהגרים הגרים בתוככם, אשר הולירו בנים בתוככם, והיו לכם כאורח בבני ישראל, אתכם יפלו בנחלה בתוך שבטי ישראל. וזהה בשבט, אשר נר הגר אתו, שם תתנו נחלתו" (יחזקאל מ"ו, כ"ב-כ"ג). והנביא הגדול מענתות, שקדם ליחזקאל, כשבא לנבא דעות על השכנים הרעים הנוגעים בנחלת ישראל, אמר לבסוף: "השיבותים איש לנחלתו ואיש לארצו. וזהה אם למד ולמדו את דרכי עמי... ונבנו כחוק עמי" (ירמיהו י"ב, ט"ז-ט"ו).

ח' ק' ה.

דרמה בשלש מערכות

מאת

יעקב שטינברג

(סוף)

מערכה שלישית.

אותו החרד שבטערה ראשונה. לפנות ערב. בעד החלונות טיטון חודרות קרני השמש. דלת-הזכוכית שטיטון סתוהה למחצה. דרך דלת זו נראים עצים ירוקים אחרים. ר' נחמן יושב אל השלחן כבטערה ראשונה: לפניו ספר סתוה. על ראשו ירמולקה. שרה יושבת על המטה ואורנת פזוסק. מניה וועפים. כשהטפך סתרוטם הם נשארים שניהם מחרישים זמן מעט. בין מערכה שניה לשלישית עוברת כשעה.

שרה (טריטה את ראשה).-- נחמן, יושב אתה לך על הגמרא שלך ואינך נותן לב כלל אף כל מה שמתרחש בבית, כאלו אין הדבר נוגע לך כלל, עלי לדאוג לכל.

ר' נחמן (לומר בדבטה).-- שרה. -- מדברת אני אליך, ואתה אינך נותן לב אלי.

ר' נחמן (טרום את ראשו מעל הספר).-- מה את רוצה?

שרה. -- אמר נא, את יוסל הפקרת לגמרי?

ר' נחמן (אינו משיב).

שרה. -- יוסל לא נתפקר עוד, חלילה, במדה כזאת שלא תהא לו תקנה. אך במה דברים אמורים, כשיש אב. והאב משגיח על בנו ואינו מתעצל להטיף לו. למשל, דברי מוסר לפעמים. אבל כשהאב מפקיר את בנו לגמרי, לאמר: עשה מה שלבך חפץ! מה יעשה הבן שלא יחטא? אפשר שאינך יודע כלל, כי יוסל שלך לא עיין זה בשנה בספר עברי? ואם יודע אתה, למה אתה מחריש? אפשר שאתה מחכה עד שיצא לגמרי מדת ישראל? אבל אז לא יועיל גם המוסר שלך.

ר' נחמן. -- מה תועלת במוסר?

שרה. -- אבל דנסות אפשר, לא כך? ולא על כמול תורה אני דואגת, לבי דואב לראותו מטייל בחוץ כל הימים, מי יודע לאן הוא הולך, והיכן הוא כל היום, מי הם חבריו? למשל, היום, היכן הוא עתה? זה שתי שעות שיצא. לובש הוא את מעילו ואני שואל אותו: יוסל, לאן אתה